

Észtország

Az eurózóna-csatlakozás gazdasági háttere

Meisel Sándor

Észtország egyik leglátványosabb makrogazdasági sajátossága az uniós csatlakozást követő kiemelkedően gyors növekedés volt. A GDP bővülése a válság előtti években elérte a balti államokra jellemző, időnként két számjegyű ütemet. Ez a mutató 2007-ben veszített a lendületéből. Az intő jelek arra utaltak, hogy a szerkezeti gyengeségekkel kísért növekedési pálya ugyan kedvező világgazdasági környezetben ideig-óráig sikeres, a belső rugalmatlanságok fennmaradása és külső megrázkódtatások esetén azonban sebezhetővé válik. Nyilvánvalóvá vált, hogy a korábban bőséges külső hitelforrásokra alapozott, az ingatlanszektor, a kiskereskedelem és az építőipari ágazat gyors és aránytalan felfutásával kísért, a belső fogyasztás nagyarányú bővítésére támaszkodó erőltetett növekedés nem folytatható. Ebben a tekintetben a globális válság egyértelművé tette a gazdaságpolitikai kiigazítás elkerülhetetlen voltát.

A globális krízis – a külső hitellehetőségek és a beruházási eszközök zsugorodása, valamint az exportpiacok beszűkülés folytán, továbbá a növekedés belső motorját jelentő lakossági fogyasztás csökkenése miatt – rendkívül súlyosan érintette Észtországot. Ez azonnal megnyilvánult a növekedési mutatók kedvezőtlen alakulásában. Az észt gazdaság 2009-ben két számjegyű visszaesést volt kénytelen elkönyvelni. Ezt a megrázkódtatást Észtország azonban számos uniós tagállamhoz képest jóval sikeresebben vészelte át.

Ennek egyik oka Észtország viszonylag kedvező kiinduló pénzügyi egyensúlyi állapota volt. A korábban követett, egyensúlyra törekvő gazdaságpolitikának, a rendkívül körültekintő, óvatos fiskális politikának köszönhetően az észt gazdaság sok tagállamhoz képest stabilabbnak és erősebbnek bizonyult. Alapvető előnye az országnak, hogy rendelkezett megfelelő nagyságú belső tartalékokkal a negatív folyamatok tompítására és a gazdaság alkalmazkodóképességének elősegítésére. A prudens fiskális politika mögött egyrészt a gazdaság túlfűtöttségének enyhítésére irányuló korábbi szándék, másrészt az euró gyors bevezetésére való törekvés húzódott meg. A másik ok a jól végrehaj-

tott, a tartalékokra, a helyes gazdaságpolitikai vízióra, valamint a társadalom – egyes más tagállamokhoz képest erősebb – együttműködésére támaszkodó válságkezelésben keresendő.

A válság kirobbanásakor Észtország sem kerülhette el a gazdaságot stabilizáló súlyos megszorító és takarékosági intézkedéseket. E lépéseket tartalmazta a törvényhozás elé 2009 februárjában beterjesztett, bizalmi szavazással összekapcsolt költségvetési kiigazítás. Ennek fő eleme a közkiadások jelentős csökkentése volt. Ezek az intézkedések a közintézmények és a közhivatalok működési költségeinek visszafogását, a közszférában dolgozók bérének és a nyugdíjnak a csökkentését irányozták elő. A vártnál rosszabb és romló makrogazdasági adatok hatására a kormány 2009 folyamán további takarékoságról döntött, s csökkentették a magánnyugdíjpénztárak állami hozzájárulását (ezt 2010 végén részlegesen helyreállították), növelték a munkanélküliségi biztosítás befizetendő összegét. Hozzányúltak az adórendszerhez, emelték a jövedéki adókat és az áfa kulcsát is 18-ról 20 százalékra. Ezzel egyidejűleg újból csökkentették a minisztériumok működési kiadásait, valamint az ott dolgozók bérét, és levettek az egészségbiztosítási pénztárnak jutó költségvetési hozzájárulásból.

Az azonnali takarékosági és válságelhárító lépések mellett az észt kormány figyelmet szándékozott és tudott fordítani a hosszabb távon ható gazdaságélénkítő lépésekre is. Ezek forrásául egyrészt külföldi, például az Európai Beruházási Banktól felvett pénzügyi eszközök szolgáltak. Másrészt forrásként átcsoportosították az uniós fejlesztési alapokból származó pénzeket, gyorsították ezek felhasználását. Végül, de nem utolsósorban felhasználták a belső pénzügyi tartalékokat. A gazdaságélénkítést szolgáló csomag részét képezték a beruházásösztönző lépések, a vállalkozások finanszírozásának és hitellehetőségeinek javítása, a munkaerőpiac rugalmasságának növelése, az emberi erőforrások fejlesztése, valamint a vállalkozási környezet jogi szabályozásának egyszerűsítése.

Az euró minél gyorsabb átvételének szándéka Észtországban az uniós csatlakozás óta egyik vezérfonala a gazdaságpolitikának. A belépést követő rövid időszakban megvalósuló eurózóna-tagság illúzióknak bizonyult (elsősorban az infláció magas szintje volt az akadály). A többi konvergencia feltételt az észti gazdaság időnként egész apró eltérésekkel, de lényegében teljesítette.

A fiskális kritériumok nem okoztak, és nem jelentenek ma sem gondot Észtország számára. Az államadósság messze elmarad a GDP 60 százalékos előírt értékétől, s szintje minden évben egy számjegyű volt. 2008-ban kis emelkedés után is csak a GDP 4,6, 2009-ben 7,2 százalékká rúgott, ami a legalacsonyabb, sőt imponáló érték a tagállamok körében. Ez a szint a jövőben nagy biztonsággal fenntartható, s némi növekedés után sem várnak az előrejelzések 7,5-8 százaléknál magasabbat 2010–2011-ben. Az államháztartás hiánya a válságos évek ellenére is megmaradt a referencia szintje alatt: 2008-ban a GDP 2,7 százaléka volt, majd 2009-ben 1,7 százalékra csökkent. 2010–2011-ben további javulás várható, és a háromszázalékos kritériumszintnek csak közel felét fogja elérni ez a mutató a GDP 1,3-1,5 százalékaival.

A monetáris feltételek tekintetében a kép némileg árnyaltabb, azonban anélkül, hogy teljesítésük 2010-ben megkérdőjelezte volna az euró bevezetését. A hosszú távú kamatok az elmúlt években a referenciaérték körül mozogtak, azon belül maradván. A 2009-ben elért 7,8 százalékos ráta nem volt akadály a euró 2011-es bevezetésének. A javuló, deflációra utaló adatok, különösen a 2008–2009-es fejleményeknek köszönhetően, szintén elhárították az euró bevezetését korábban akadályozó legnagyobb veszélyt. A harmonizált fogyasztói árindex 2009-ben jóval a referencia-szint alatt helyezkedett el az egész évre vetített 0,2 százalékos növekedéssel. Ezzel kapcsolatban – az euró észtszázági bevezetéséről meghozott döntés idején, 2010 tavaszán és nyarán – kételyek fogalmazódtak meg a fenntarthatóságot illetően, elsősorban az Európai Központi Bank részéről. A 2010. év végének fejleményei mintha a kételyt erősítenék, ugyanis az infláció növekedésnek indult. Ezt a folyamatot több belső tényező (adóemelések, piaci rugalmatlanságok) mellett főleg külső fejlemények (élelmiszer- és energiaárak), valamint a magas inflációs várakozások táplálják. Az előrejelzések szerint az inflációs nyomás 2011 első felében is megmarad, akár erősödik is, azután azonban enyhül. Ez azonban nagyban függ a külső hatásoktól. A kritériumoknak való tartós megfelelés terén ezért az infláció esetében várható a legnagyobb bizonytalanság a jövőben. Észtország még 2004-ben lépett be az ERM II-be. A válság során több, elsősorban külföldi szakértő kétségesnek tartotta az észti valuta rögzített árfolyamának fenntarthatóságát, nem egyszer megjósolva az elkerülhetetlen leértékelést. Az észti kormány azonban a prudens fiskális politika adta lehetőségek eredményes kihasználásával, úgynevezett belső leértékeléshez

folyamodva ügyesen és sikeresen kompenzálni tudta a kötött árfolyamrendszerből következő árfolyam-politikai mozgástér hiányát, képes volt növekedési pályára állítani a gazdaságot, és érezhetően javítani a versenyképességét.

Az euróövezeti tagságtól az észti kormány és az üzleti körök a gazdasági és pénzügyi biztonság erősödését, távlatilag az ország vonzóbbá válását, a további technológiai korszerűsítést szolgáló beruházások növekedését, valamint az export és a gazdaság bővülését várják. Ennek áráként a kormány az övezet legkevésbé fejlett tagjaként vállalja az amúgy is meglévő fiskális és monetáris fegyelem fenntartását, továbbá kifejezetten hangsúlyozza a szolidaritását és eltökéltségét az eurózóna jövőjét illetően. A tagság veszélyeire inkább a lakossági féltelmek utaltak, az árak növekedésére, a komoly gondokkal küzdő „klubban” való részvétel hátrányaira hivatkozva. Ezek az aggályok és a függetlenséget szimbolizáló nemzeti valuta feladása az elmúlt hónapokban nagyban csökkentették az euró lakossági támogatását. Óvatosság és kételyek fogalmazódtak meg magában az euróövezetben is annak 2010-es bővítését illetően. Ugyanakkor azon szándék mellett, hogy az észti csatlakozással bizonyítani lehessen az eurózóna nyitottságát és vonzerejét, semmi formális indok nem volt megtagadni a belépést a kritériumokat végül is fenntarthatónak és meggyőzőnek ítélt módon teljesítő, érzékelhető többletterhet nem jelentő, ráadásul a fiskális fegyelem filozófiája mellett erősen elkötelezett országtól. Így, Észtország 2010 folyamán minden uniós döntéshozói fórumon (Európai Bizottság, Európai Tanács, Ecofin és EKB) zöld utat kapott.

Észtország példa arra, hogy miként képes egy ország a világgazdasági válság kényszerítő erejét a saját elérendő céljainak szolgálatába állítani. Az eurózónába való bekerülés, amint napjainkban is látjuk, nem gyógyír a gazdasági bajokra. Az eredményesség egyedüli záloga a megkezdett kiigazító gazdaságpolitika fenntartása, következetes továbbvitele és kiterjesztése lehet. A kicsi és nyitott Észtország növekedése és stabilitása nagyban függ a külső környezet alakulásától. Emellett azonban csak akkor lehet sikeres és a biztató 2010-es gazdasági teljesítménye fenntartható, ha minden belső intézkedést megtesz a gazdasági szerkezet javításának, a nagy elosztó rendszerek reformjának, a versenyképesség további erősítésének érdekében.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu honlapról